هدایت‌الله تاجبخش به بازنشستگی فکر نمی‌کند

نیم‌قرن تاکسیدرمی

نگار حسینی

عکس: محمد موبدی، شرق

پدر تاکسیدرمی ایران، ۵۰سال است کارش را شروع کرده. تا پیش از آن و درحدود نیم‌قرن پیش، کمتر کسی در مورد روش علمی تاکسیدرمی چیزی می‌دانست. نهایت اقدام رایج در آن دوران برای نگهداری لاشه حیوانات، خشک‌کردن بود که آن هم هیچ دخلی به تاکسیدرمی مدرن نداشت. تا هدایت‌الله تاجبخش بشود نخستین تاکسیدرمیست ایران و تاکسیدرمی به‌صورت امروزی رایج شود، مدت زمانی طولانی گذشت.

تاکسیدرمی در ایران از قرن بیستم آغاز شد اما تاریخچه آن در اروپا، به دو قرن پیش بازمی‌گردد. درواقع، نخستین پایه‌گذاران این فن به‌نحوی در زمینه نگهداری حیوانات و موزه‌ها فعالیت داشته‌اند. «سوتر» که او را به عنوان پدر موزه می‌شناسند، ابداع‌کننده فن تاکسیدرمی است. او برای نخستین‌بار در قرن هجدهم تصمیم به گردآوری تعدادی حیوان زنده گرفت. او یک نمونه از پوست دباغی‌شده حیوانات تلف‌شده را روی یک چارچوب به نمایش گذاشت و به این ترتیب، نخستین تاکسیدرمی در دنیا به نمایش درآمد و به دنبال آن توسعه و تکامل یافت. تاکسیدرمی علمی به شیوه‌ای که امروزه انجام می‌شود توسط محققی هلندی به نام اسلووان پایه‌گذاری شد. در روش اسلووان، پوست‌ها پس از انجام مراحل مختلف و ضدعفونی‌شدن، برای جلوگیری از فساد پرمی‌شدند.

آغاز راه تاکسیدرمی در ایران

اما چرا هدایت‌الله تاجبخش باید بشود استاد تاکسیدرمی که بعدها به او «پدر تاکسیدرمی ایران» گفته شود؟ ماجرا از بیابان و طبیعت و شکار آغاز شده است. هرچند تاجبخش بارها تاکید کند که ۱۰، ۱۵ سالی هست تفنگش را زمین گذاشته. روایت او برمی‌گردد به شش، هفت‌سالگی: «ما از ایل قجر هستیم و قاجاریه اهل طبیعت و بیابان و شکار بودند. از شش، هفت‌سالگی من و برادرم همراه پدر و عمو به شکار می‌رفتیم، از حدود ۱۰سالگی تفنگ به دست گرفتیم...» بعدها هم که شکار با پرندگان شکاری بوده، «فصل بهار بلدرچین یا تیهو و قرقی شکار می‌کردیم. فصل زمستان و پاییز برای کبوتر و سار و باقرقره، سمت شرق تهران کنونی می‌رفتیم.» بعدها تاجبخش و برادرش درصدد برمی‌آیند پرنده‌ای را که زده‌اند، ترمیم کنند: «کم‌کم به فکر این افتادیم که مثلا چه کنیم که این «پری شاهرخ» قشنگی که زده‌ایم و کتفش آسیب‌دیده بتواند ترمیم شود و به طبیعت برگردد.»

در حدود ۱۱سالگی تاجبخش‌ها به یک‌جور تاکسیدرمی مقدماتی روی می‌آورند؛ یک چیزی شبیه خشک‌کردن پرندگان. ماجرای تاکسیدرمی واقعی اما از سفری به شمال آغاز می‌شود؛ چندسالی بعد و آشنایی با گروهی آمریکایی است که راه را برای هدایت‌الله تاجبخش باز می‌کند تا بشود نخستین تاکسیدرمیست ایران: «در سفری به شمال با پروفسور ابولکر، آشنا شدیم که با گروهی آمریکایی، برای موزه شیکاگو نمونه‌هایی از جانوران ایران تهیه می‌کردند.»

آغاز آموزش آکادمیک

علاقه و پشتکار برادران تاجبخش، پروفسور ابولکر الجزیره‌ای را ترغیب می‌کند تا مقدمات ورود آنها به ایالات‌متحده‌آمریکا و تحصیل در زمینه جانورشناسی و تاکسیدرمی را مهیا کند. در سال ۱۳۳۸ دعوتنامه می‌رسد و در سال ۱۳۴۱، تاجبخش‌ها برای آموختن تاکسیدرمی و موزه‌سازی از طرف کانون شکار به آمریکا می‌روند. شیکاگو نخستین مقصد بوده و بعد از آن واشنگتن. کار مجسمه‌سازی، طراحی و نقاشی در دانشگاه پی گرفته می‌شود و دباغی و... در موسسه برادران جونز. هدایت‌الله تاجبخش در سال ۱۳۴۸ به ایران برمی‌گردد و در کانون شکار، به کار مشغول می‌شود.

تاکسیدرمی مرکب از دو واژه یونانی «تاکسیز» (taxis) به معنی آراستن و «درما» (Derma) به معنی پوست است و درواقع فن و هنری، در زمینه پوست‌آرایی، پوست‌آمایی و درکل، مجسمه‌سازی حیوانات مرده یا شکاری به‌شمار می‌آید. مراحل مختلف کار تاکسیدرمی عبارتند از گندزدایی، شست‌وشو و سفیدکردن جمجمه، اسکلت و شاخ جانور؛ دوخت و بازسازی بخش‌های آسیب‌دیده پوست و آماده‌سازی آن با به‌کارگیری ماده‌های شیمیایی؛ گذاشتن پوست روی تندیس ساخته‌شده و آماده‌کردن آن برای گام‌های پایانی که آرایش و ریخت‌دادن است. تندیس‌سازی جانوران بنا به ریخت جانور در طبیعت؛ چشم‌گذاشتن و رنگ‌آمیزی جانور، فرآوری طرح‌های بدن جانوران برای آموزش، راهنمایی تاکسیدرمیست‌ها در بهبود انجام کار؛ آماده‌نمودن ابزارها برای جداکردن اسکلت و جمجمه و شاخ جانوران از لاشه آنها، جوشاندن، تمیزکردن و چربی‌گیری از استخوان و پوست؛ شست‌وشو، آبگیری و خشک‌کردن و نیز روغنکاری و تراوش پوست جانوران، وارسی و بازرسی و بازبینی کارهای مراحل قبل. هدایت‌الله تاجبخش، دکترای بافت‌شناسی دارد اما درنهایت معتقد است که در این کار بیشتر باید هنر به کار برد تا تکنیک: «باید هم جانورشناس باشی و هم پرنده‌شناس. باید بدانی گردن چقدر باید باشد بدن و طول پا و... کار پرکردن بدن جانور تبدیل می‌شود به آرت. بیشتر هنر است. تکنیک بخش کوچکی است. اول مجسمه ساخته می‌شود...»

افتتاح موزه دارآباد

چندسالی بعد از اینکه تاجبخش در ایران به‌سر می‌برد، برای ساختن موزه به مکزیک دعوت می‌شود. بعد به آمریکا می‌رود و نهایتا برای ساخت موزه حیات‌وحش دارآباد به ایران می‌آید. موزه دارآباد در سال ۱۳۷۲ افتتاح می‌شود و هدایت‌الله تاجبخش، پدر تاکسیدرمی ایران، می‌شود مدیر کارگاه تاکسیدرمی. تاجبخش می‌گوید که ۷۰درصد مناطق دنیا را برای جمع‌آوری نمونه حیات‌وحش گشته است؛ از شرق آسیا تا آمریکای‌لاتین و آفریقا و اروپا. درواقع استرالیا تنها نقطه‌ای بوده که از آن نمونه‌ای شکار نکرده است. این جمع‌آوری نیم‌قرن به طول انجامیده است. به‌طورمعمول، کسی حیوانی زنده و سالم را از طبیعت شکار نمی‌کند تا آن را تاکسیدرمی کند؛ هرچند موارد طاق‌وجفتی از شکار پستانداران بزرگ در ایران را در همین سال‌های اخیر می‌توان یافت که به قصد تاکسیدرمی انجام شده است. تاجبخش می‌گوید جز در مواردی که موضوع ساخت موزه حیات‌وحش مطرح بوده است، در سال‌های اخیر و بعد از زمین‌گذاشتن تفنگ، حیوانی را به قصد تاکسیدرمی نزده است.

سمند بالابلند موزه

طبیعی است که تصور عمومی این باشد استاد تاکسیدرمی ایران در خانه‌ای زندگی کند: مملو از حیوانات تاکسیدرمی‌شده و سر کل و میش و پوست خرس. خودش اما چنین گمانه‌ای را رد می‌کند: «حتی یک مورد تاکسیدرمی هم در خانه ندارم. تصور کنید هم روزها این حیوانات را در اینجا ببینم و هم شب‌ها در خانه... . امکان ندارد.»

کارگاه تاکسیدرمی موزه حیات‌وحش، مملو از پوست و قالب و تاکسیدرمی جانوران طاق‌وجفت است. او در میان این‌همه شلوغی و غوغای کل و میش و گورخر و یوز و پلنگ اما، یک اسب بالابلند تاکسیدرمی‌شده خودش را به رخ می‌کشد. او در مورد داستان این اسب، به قول تاجبخش این سمند، می‌گوید: «این سمند از اسب‌هایی بود که لوییز فیروز در کردان پرورش می‌داد. اسب ترکمن و نژاده است....» دست اسب در یک کورس می‌شکند و امکان ترمیم نیست، به شیوه مرگ بدون درد، اسب را راحت می‌کنند یا به قول تاجبخش «می‌خوابانند». حیوان را دفن می‌کنند اما بعد از چندی به این نتیجه می‌رسند که چنین سمند رعنایی را تاکسیدرمی کنند و نگه دارند. حیوان را با تراکتور از زیر زمین بیرون می‌آورند. تاجبخش در مورد روند تاکسیدرمی حیوان می‌گوید: «پوست حیوان را گرفتیم و از تنش هم قالب گرفتیم. نمی‌شد از روی بدن واقعی قالب بگیریم؛ بدن ورم کرده بود. با ابعادی که داشتیم، قالب را ساختیم... .» و در نهایت، در سال اسب از تاکسیدرمی سمند ترکمن پرده‌برداری می‌شود.

زمان مناسب تاکسیدرمی

در کارگاه تاکسیدرمی تعداد زیادی پوست تاشده وجود دارد و استاد به کار تاکسیدرمی یک غزال مشغول است. پیش از آن هم یک گورخر تاکسیدرمی شده است. این‌جور نیست که هر زمان بشود هر حیوانی را تاکسیدرمی کرد. برای کاری مثل موزه‌داری که جانور را از طبیعت برای تاکسیدرمی می‌آورند، باید به نکاتی توجه کرد که اگر به آن توجه نشود کار خوب پیش نمی‌رود: «تاکسیدرمی زمان خاصی دارد. در تابستان حیوانات در حال ریختن مو هستند، بنابراین تاکسیدرمی و نگه‌داشتن حیوانی کم‌مو، از اساس جالب نیست. (اشاره می‌کند به گوشه‌ای) همین قوچ اوریال در فصل تابستان همه یال و کوپالش را از دست می‌دهد... .» زمستان وقت خوبی است.

نیاز به پرسیدن ندارد که تاکسیدرمی جانوری بزرگ‌جثه مانند گورخر یا شیر، از تاکسیدرمی یک جونده یا پرنده زمان بیشتری می‌برد. تاجبخش اما در پاسخ به این سوال کلی که روند تاکسیدرمی چگونه است و چه میزان زمان می‌برد، می‌گوید: «فرق می‌کند؛ جانوری که کوچک‌تر است، مثلا یک مرغابی که در برکه‌ای می‌میرد یا شکار می‌شود، با یک گوزن فرق دارد.» بر اساس گفته‌های تاجبخش، در هر حال جانور کوچک را در فریزر می‌گذارند تا به وقت مقتضی تاکسیدرمی کنند اما از آنجا که امکان فریزکردن جانوران بزرگ‌جثه وجود ندارد، حیوان بزرگ را فورا پوست می‌کنند و چربی پشت پوست را برمی‌دارند و پوست را نمک‌سود می‌کنند یا در فریزر می‌گذارند.

بعد از آن، نوبت دباغی و پوست‌آرایی است. در این مرحله، باید ریزه‌کاری‌های زیادی را در نظر گرفت؛ اینکه مثلا رنگ چشم پرنده چیست و... قالبی از بدن حیوان تهیه می‌شود و در نهایت، پوست روی آن کشیده می‌شود. در گذشته این قالب از الیاف چوب ساخته می‌شد و امروزه از فوم تهیه می‌شود. بعد از آن، مرحله صورت‌سازی و چشم‌گذاری و کشیدن پوست و دوخت‌ودوز است. زمانی که پوست روی مجسمه قرار می‌گیرد و خشک می‌شود، زمان خشک‌شدن است.

چقدر ماندگارند؟

اما این حیوانات تاکسیدرمی‌شده چقدر دوام دارند و برای نگهداری از آنها چه باید کرد؟ تاجبخش در پاسخ به این پرسش می‌گوید: «تنها کاری که باید کرد، گرفتن گردوخاک از روی حیوانات است.»

اما واضح است که همه موارد تاکسیدرمی، قانونی و اصولی انجام نمی‌شود و در موارد بسیاری، تاکسیدرمیست‌های تجربی اقدام به این کار می‌کنند. تاجبخش در مورد اینکه آیا این تاکسیدرمی‌هایی که به شکل تجربی انجام می‌شوند، ماندگاری دارند یا خیر، می‌گوید: «به دلیل اینکه افرادی که تجربی کار می‌کنند، وسایل و لوازم کافی ندارند، بعد از مدتی موی حیوان شروع به ریختن می‌کند و پوست خراب می‌شود و در نهایت تاکسیدرمی از بین می‌رود.»

هدایت‌الله تاجبخش، پدر تاکسیدرمی ایران متولد ۱۳۱۹ است یعنی حدود ۷۴سالی سن دارد اما هنوز وقتی بعد از ۵۰سال در مورد تاکسیدرمی صحبت می‌کند، آنقدر هیجان‌زده است که از پروژه‌های بزرگ سخن بگوید؛ به زودی یک زرافه تاکسیدرمی‌شده در محوطه موزه دارآباد قرار می‌گیرد و این یعنی کار ساخت موزه و تاکسیدرمی برای او هنوز تمام نشده و خیال بازنشستگی ندارد.

گزارش کوتاه

موزه‌ای در زیرزمین مجتمع تجاری

قشم دارای یکی از بزرگ‌ترین موزه‌های آثار تاکسیدرمی‌شده ایران است. موزه ژئوپارک قشم، با بیش از سه هزار نمونه جانوری، یکی از کامل‌ترین موزه‌های حیات‌وحش ایران از نظر تنوع زیستی محسوب می‌شود اما به دلیل جانمایی نامناسب، در زیرزمین مجتمع تجاری ستاره در مرکز شهر قشم پنهان مانده است.

تقریبا در همان سال‌هایی که موزه حیات‌وحش دارآباد با همکاری شهرداری تهران و سازمان حفاظت از محیط‌زیست در تهران افتتاح شد، موزه‌ای از همین جنس از کارهای تاکسیدرمی‌شده دکتر رضا پارسا و همکارانش، در قشم تاسیس شد. رضا پارسا، استاد دانشگاه تهران بود که در موزه جانورشناسی دانشگاه تهران که اولین موزه جانورشناسی شناخته می‌شد، فعالیت می‌کرد. موزه جانورشناسی دانشگاه تهران، در سال ۱۳۳۳ توسط دکتر مصطفی فاطمی پایه‌گذاری شده بود. در شکل‌گیری و گسترش این موزه، دکتر رضا پارسا نقش داشت و بعدها، او عملا موزه ژئوپارک قشم را پایه گذاشت.

موزه تاریخ طبیعی قشم، با تلاش دکتر پارسا در سال ۱۳۷۴ تاسیس شد و از سال‌ها پیش تاکنون، محل نگهداری گونه‌های جانوری این موزه به زیرزمین مجتمع تجاری ستاره، با فضایی بیش از یک‌هزارمتر مربع، منتقل شده است. بومی بودن بیش از ۹۵درصد نمونه‌های موجود در موزه ژئوپارک قشم، از ویژگی‌ها و وجه تمایز آن با دیگر موزه‌های کشور به حساب می‌آید. این موزه از سال ۱۳۷۹، با عنوان موزه تاریخ طبیعی زیرنظر یونسکو قرار گرفت و هر چهار سال یک‌بار توسط نمایندگان این سازمان جهانی مورد بازدید قرار می‌گیرد. پس از شکل‌گیری تنها ژئوپارک خاورمیانه در قشم و نیاز این مجموعه به داشتن یک موزه، نام موزه تاریخ طبیعی قشم به «موزه ژئوپارک» تغییر یافت.

وجود سه‌هزارو ۳۱۷ نمونه جانوری و فسیل، شامل ۲۳گونه پستاندار آبزی، ۹۰گونه ماهی، ۸۳ گونه پرنده، انواع خرچنگ‌ها، صدف‌ها، مارها و وجود حشره‌خوار کوتوله با ۱/۳گرم وزن به‌عنوان کوچک‌ترین پستاندار و نهنگ گوژپشت با ۴۵تن وزن به‌عنوان بزرگ‌ترین پستاندار تاکسیدرمی‌شده جهان، از مزیت‌های ویژه این موزه است. در این موزه، تندیس سه انسان نخستین که به دوران بیش از صدهزار سال پیش مربوط می‌شود، در دیدرس بازدیدکنندگان است.

پرندگان تاکسیدرمی‌شده همانند گیلانشاه، فلامینگو، پلیکان، اردک سرسبز، خوتکا، گردن‌سرخ، فالاروپ و همچنین بلبل‌خرما، لیکو معمولی، شعدخور، زنبورخور سبز، حواصیل خاکستری و سبزقبای هندی در مجموعه موزه ژئوپارک چشم‌انتظار حضور علاقه‌مندان حیات‌وحش هستند. از بندپایان نیز می‌توان انواع صدپاها، عقرب‌ها، رتیل‌ها، ملخ‌ها، سوسک‌ها، قاب‌بال‌ها، پروانه‌ها و لاروها را در این موزه مشاهده کرد. همچنین انواع مارهای سمی، نیمه‌سمی و غیرسمی از جمله مار شاخدار، جعفری به همراه مارهای دریایی و شترمار و نیز بزرگ‌ترین سوسمار ایران، بزمجه و چندین نمونه از لاک‌پشت‌ها به‌عنوان خزندگان در این مجموعه خودنمایی می‌کنند.

از پستانداران تاکسیدرمی‌شده موزه ژئوپارک قشم می‌توان به وجود حشره‌خوار کوتوله به‌عنوان کوچک‌ترین پستاندار با حدود سه‌سانتیمتر طول و اسکلت نهنگ گوژپشت با ۱۵متر طول در کنار دلفین‌های معمولی، خارپشت ایرانی، روباه، گونه‌های مختلف خفاش‌ها، بزغاله عجیب‌الخلقه، موش‌خرما، انواع موش‌ها و جربیل‌ها به‌عنوان جوندگان، خرس قهوه‌ای و یک نمونه فک دریای خزر اشاره کرد. انواع ماهی‌های خوراکی و تزیینی، انواع سخت‌پوستان شامل شاه‌میگو، مانتیس، میگو، گونه‌های مختلف خرچنگ، چندین نمونه کوسه، مارماهی و انواع سفره‌ماهی‌های خلیج‌فارس نیز به‌عنوان آبزیان در این موزه به نمایش گذاشته شده‌اند.

با اینکه موزه ژئوپارک قشم از سال ۱۳۷۹ تا آخرین روزهای سال ۱۳۹۲ به‌صورت رایگان بازدید می‌شد، به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، به دلیل جای نامناسب آن، در زیرزمین مجتمع تجاری ستاره در مرکز قشم، چندان مورد استقبال گردشگران واقع نشده است.

جدول ۲۰۵۶ ■ طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱ - نظر مجتهد در احکام شرعی فرعی - نان شب مانده - فرستادن ۲ - نوعی کاغذ نامرغوب - نیمکت مبلی - سرخاب ۳ - گیاهی علفی و معطر با برگ‌های بسیار نازک - لبه تیز شمشیر ۴ - خواب وحشتناک - برادر شیرازی - نوعی نان تنوری ۵ - یکدندگی - بعضی اوقات - شاخه‌ای از فیزیک که به شناخت نور می‌پردازد ۶ - اکنون - جوشش - تلخ ۷ - هضم‌کننده - حماسی - فرعی ۸ - گور - داستانی نوشته هوشنگ مرادی کرمانی - محافظ چشم ۹ - از گروه‌های موسیقی معروف کشورمان - دولت اشکانی به دست این قوم تاسیس شد - بیستمین سوره قرآن کریم ۱۰ - ابر نزدیک زمین - رهبر قزاق‌های روسی و فاتح سیبری - قصه‌گوی قهوه‌خانه‌های قدیم ۱۱ - شیرینی - سزاوار - ضمیر دوم شخص مفرد ۱۲ - نمایشنامه‌ای از فدریکو گارسیا لورکا - سگ کودکانه - هنرپیشه مرد ۱۳ - جیوه - رهبر سیاه‌جامگان ۱۴ - زادگاه حضرت‌ابراهیم(ع) - نوعی ماشین چاپ خودکار - پلکان درشکه ۱۵ - خود را به بیماری زدن - فرمان کشتی - از بخش‌های مذهبی اوستا.

عمودی:

۱ - سگ دریایی - عروسک پرطرفدار تلویزیونی - نشانه جمع مونث عربی ۲ - چپاول - دمل چرکی - آیین‌ها ۳ - بسیار بخشنده - عنوان احترام‌آمیز برای پیامبران و امامان - زن سرخ روی ۴ - عایق آماده ضدرطوبت - استانی در غرب‌کشور ۵ - جناح لشکر - پایتخت غنا - زمین ۶ - گریستن - گریزان - چیز ارزشمندی که به دیگری بخشیده شود ۷ - ینگه دنیایی - انقلابی معروف مکزیک - سنگ آسیاب ۸ - ایشان - اندوهگین - ضد حمله ۹ - خمیدگی کاغذ - قطر داخلی دهانه لوله تفنگ - دانه خوراکی غنی از پروتئین ۱۰ - پشت‌سر هم - الهه اندیشه و هنر در اساطیر یونان - پول کره‌جنوبی ۱۱ - سر به راه - بازرگان - از واجبات نماز ۱۲ - شهری در ایتالیا - مشهورترین بنای عهد ساسانی ۱۳ - واحد پول سوییس - کشوری کوهستانی در همسایگی چین و هند - نوعی دستگاه مخابراتی ۱۴ - پاندول - دارای مبلمان - واحد غیررسمی پول ایران ۱۵ - قلعه - نقاشی خنده‌آور و طنزآمیز - آش.

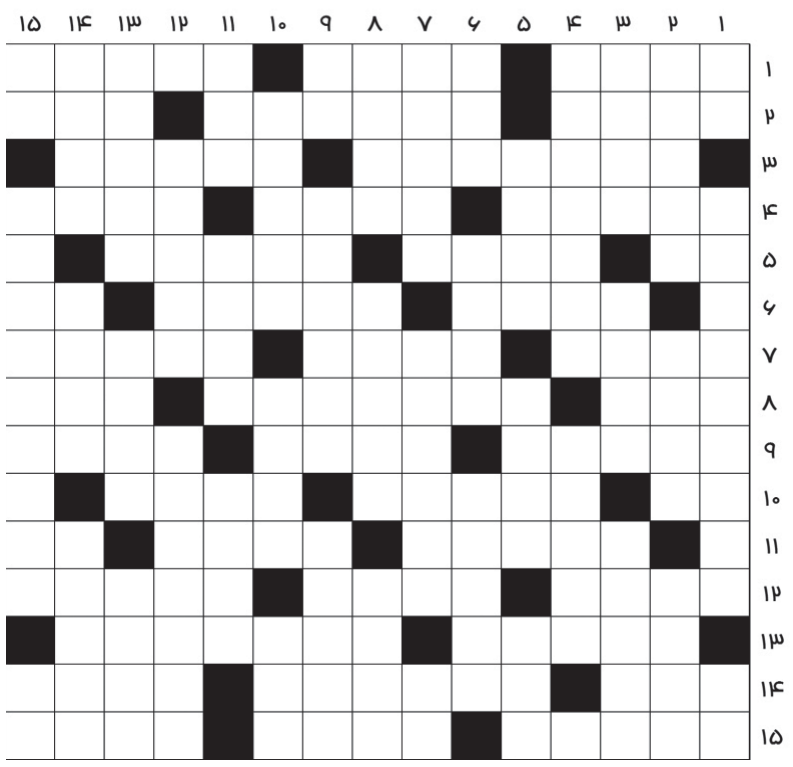

حل سودوکو سخت

۱	۳	۷	۶	۹	۸	۵	۴	۲
۶	۴	۸	۲	۵	۱	۹	۳	۷
۹	۲	۵	۳	۴	۷	۱	۸	۶
۲	۶	۳	۱	۷	۵	۴	۹	۸
۷	۱	۴	۸	۳	۹	۶	۲	۵
۵	۸	۹	۴	۲	۶	۷	۱	۳
۳	۹	۱	۵	۶	۲	۸	۷	۴
۴	۷	۶	۹	۸	۳	۲	۵	۱
۸	۵	۲	۷	۱	۴	۳	۶	۹

حل سودوکو ۱۰۵۲

۹	۷	۳	۴	۲	۱	۸	۶	۵
۲	۴	۵	۹	۸	۶	۱	۷	۳
۸	۶	۱	۵	۷	۳	۹	۲	۴
۳	۸	۴	۶	۵	۹	۲	۱	۷
۱	۵	۶	۲	۳	۷	۴	۹	۸
۷	۹	۲	۱	۴	۸	۵	۳	۶
۵	۳	۷	۸	۱	۲	۶	۴	۹
۴	۲	۹	۷	۶	۵	۳	۸	۱
۶	۱	۸	۳	۹	۴	۷	۵	۲

جدول ۲۰۵۵

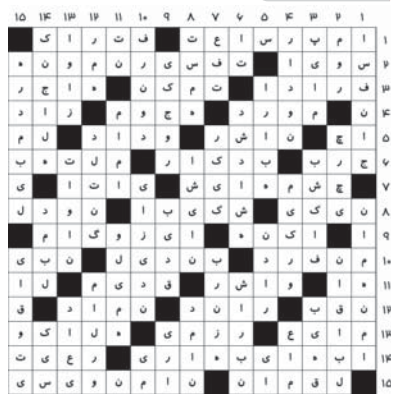

سودوکو سخت ۱۰۵۳

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

۷	۴	۲		۹				
	۹		۴				۸	
۵	۱					۴		
۴		۹	۳	۵				
۸	۲						۹	۷
		۷			۲	۶		۳
				۳			۷	۶
			۸		۶		۵	
			۱				۳	

سودوکو ۱۰۵۳

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

		۳	۷	۱	۵	۴	۹	۶
		۵				۱	۳	۲
	۴		۶	۲		۷		۵
۵	۳	۱						
۹	۸		۴				۷	۱
	۷		۱		۸		۶	
	۱		۲			۸		۴
۶	۹	۸		۴			۲	
		۲			۷	۶		۹